

tott és az eredeti helyétől távolabbi területen a felszínre hozott. A helybeliek elmondása alapján a második világháborúban temettek a területen katonákat. A sírok helye a tell település külső lakóövezetéhez tartozhatott, így a bronzkori kerámia régészeti objektumok bolygatásából is kerülhetett az embercsontok mellé. Valószínűsíthető azonban az is, hogy egy esetleg két megbolygatott bronzkori sírról van szó, melyeknek csak másodlagos, megbolygatott részeit találtuk meg.

A lelőhelyen a BORBAS projekt keretében végeztünk geofizikai kutatást és szisztematikus fémkeresős felderítést 2014 március 19 és 29 között.

Geofizikai felmérést 675 ha területen folytattunk a tell K-i és Ny-i oldalán, a bolygatások által kialakult rézsút kihagyva. A geofizikai képen házak egyértelmű nyomai nem mutatkoztak. A központi tell települést a felszínen sötétebb színű, széles sáv övezi, melyet árokként értelmeztünk. A geofizikai képen e sáv két szélén nagyon markáns önálló vonalvezetésű, keskeny anomália látható, közöttük leletmentes területtel. A központi domb területén Bacskai István végzett fémkeresős kutatást. Az átvizsgált területen 7 db régészeti korú tárgyat talált, sok lőszermaradvány mellett: 1 salakmaradvány, két kis bronzrög, egy töredékes bronztárgy mellett egy bikónikus fejű, tordírozott szárú bronztű és egy spirális végű kartekercs sorolható a település korába. Ezek mellett egy kelta karperec töredéke is előkerült.

Munkatársak: Tobias L. Kienlin, Pusztai Tamás, Bacskai István, a kölni és a miskolci egyetem hallgatói.

PUSZTAINÉ FISCHL KLÁRA

145. Hetefejércse, Kis-kúti-dűlő³⁰ (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B

Kivitelezés közbeni feltárást végeztünk 2014. augusztus 4-én a Beregi komplex árapasztási és ártér-revitalizációs fejlesztés projekt érintett töltés nyomvonalszakaszán. A lelőhely eddig ismeretlen volt. Az ásatás során 4 cölöplyuk, 2 gödör, 1 árok szakasz került elő. A feltárt jelenségek a Felsőszöcs-kultúra időszakára tehetőek.

Munkatárs: Sipos Attila Csaba.

TOLDI ZOLTÁN

146. Hetefejércse, Vas-tag (KÖH 81725)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) V, Szk

Kivitelezés közbeni feltárást végeztünk 2014. augusztus 5–7. között a Beregi komplex árapasztási és ártér-revitalizációs fejlesztés projekt érintett anyagnyerőjében.³¹ Az ásatás során 2 kis olvasztókemencét, 3 gödröt és 1 házat tártunk fel. A feltárt jelenségek a kora vaskorra tehetőek. Megfigyeléseink szerint – az amúgy is ritkás lelőhelyen –, az objektumok magas jelentkezési szintje miatt, a terület évtizedes használata során a jelenségek zöme megsemmisült. A területen szórványosan egy nagyobb bronzrögöt és egy szkíta üveggyöngyöt is találtunk.

Munkatársak: Bocz Péter, Körösfői Zsolt, Salamon Bernadett és Sipos Attila Csaba.

TOLDI ZOLTÁN

147. Heves, Római katolikus templom (Hősök tere) (KÖH 67493)

(Heves megye) Kk, Kú, Tö

A Heves városi főter és r. k. templom környezetének rendezéséhez, mivel az érintett terület regisztrált régészeti lelőhely, próbafeltárássra és régészeti megfigyelésre volt szükség (2014. április 22.–július 9.). A római katolikus templom a főter D-i felének közepén, a középkori mezőváros központjában helyezkedik el, mintegy 97 m Balti tszf. magasságban. A tér rendezése során a templom körüli mintegy 10 m-es sávban teljesen átmozgatták a talajt az új járdák és a hozzá illeszkedő terepszint kialakításához, valamint földkábeleket helyeztek le a köz- és díszvilágítás számára.

A próbaásatás egyetlen 4×4 m alapterületű szelvényét a szentély és az É-i sekrestye sarkában jelöltük ki. A próbafeltárással az É-i sekrestye és a szentély között nyitott (1.) szelvényben 3 újkori és 25 középkori sírt tártunk föl, valamint egy török kori építmény nyomait. A 3 újkori sír egyértelműen igazolja, hogy a templom köré a település újratelepülése után is temetkeztek – feltehetően főleg a köztemetők megnyitása előtt. (A tereprendezés földmunkái során újkori sírkő is előkerült, amin sajnos a bontókörmös kanál okozta sérülés miatt az évszám olvashatatlan.)

A felső humuszréteg és az újkori feltöltés alatti rétegből előkerült nagy mennyiségű kora újkori kerámia és állatsont a templom közvetlen környezetének intenzív lakottságát igazolja, megerősítve azt a feltételezést, hogy a 17. századi török palánk a templom körül helyezkedett el. A török kori, földbe süllyesztett, könnyűszerkezetes építmény mintegy 3×3 m alapterületű lehetett. A szentély fala mellé ásták le, három oldalról a sekrestye, a szentély és a szentély ÉK-i támpillére határolta. A megmaradt karólyukak sűrűsége alapján fala vesszőfonatos lehetett. Mivel a török kori épület szintje jóval a középkori járószint alatt volt, a szelvény területén csak a középkori temető legmélyebb leásott sírjai maradtak meg. A sírok egy részét bizonyosan a jelenlegi szentély kialakítása előtt ásták le; a szentély támpillére több sírt bolygatott, két mélyebben fekvő sír egy része pedig a pillér alatt található, tehát a 15. század közepére vagy az elé keltezhetőek. A 24 sír közül hatban pártaöv és két-többször párta került elő. Az É-i sekrestye alapfalában elválik a szentély támpilléretől.

Gyimesiné Gömöri Ilona 2014. május 9-én, délután 2 óra után a gépi tereprendezés humuszdepóján letört nyakú cserépalackra lett figyelmes. Az edény kora újkori éremkincset tartalmazott, mint utóbb kiderült 643 érmet: több, mint 300 magyar ezüstdénárt és egy obulust, III. Zsigmond lengyel királytól 262 krajcárt (1/24 tallér), 16 három- és 9 hatgarasos érmet, Báthory Gábor erdélyi garasát, egy bajor ezüsttallért, valamint cseh, svéd és porosz vereteket. Záró dátum 1640.

A templom körüli járda tükörszedésében, 2014. május 12-én, a hétfői esőzések után láthatóvá vált falmaradványt (sokszög alaprajzú temetőkerítés) öt kisebb alapterületű (2×2,5, illetve 1×2,5 m) szelvényvel vizsgáltuk, aminek során sikerült a fal két sarkát megtalálni, és a K-i oldalon a járdaszegély vonaláig a nyomvonalát tisztázni. A templomtól É-ra álló, közeli kivágott hársfák tönkölése során, 2014. május 19-én a fal újabb szakasza bukkant elő; ez a megtalált sárokkal együtt a fal újabb, több mint tíz méteres szakaszát teszi kiserkeszthetővé. Az érintett rész DNy- részén a falat az alapozás aljáig visszabontották. A szentélytől DK-re induló járdaszakasz tükörszedésekor, 2014. június 17-én, török kori jelenségek mellett (ld. alább) a temető-

30 A lelőhely nem szerepel a Közhiteles Nyilvántartásban.

31 A lelőhelyen a munkálatok 2012 óta folynak, lásd RKM 2012, 52–53., RKM 2013, 53.

fal újabb sarka bukkant elő, amivel összefüggően, július 8-án, kábelkeresés kapcsán további falszakasz látott napvilágot, így összesen újabb mintegy hét m hosszú szakasz vált ismertté. Szerencsés esetben földradaros vizsgálattal tisztázható a teljes nyomvonal.

A szentélytől DK-e induló járdaszakasz tükörszedések, 2014. június 17-én, török kori épületmaradványok és a temetőfal egy újabb sarka mutatkozott. Az előkerült 17. századi épületmaradványokat újkori beásások bolygatták, emiatt az épületek érintett területre eső részének lehatárolása is sok esetben bizonytalan.

A három nagy égett folt és kettő szélén húzódó szenes gerendamaradványok alapján először roncsolt padlókkal számoltunk, de a bontás során beigazolódott, hogy az épületek patios omladékát találtuk meg (36–38. obj.). A három nagyméretű jelenség összefüggése nehezen tisztázható, mivel azokat nagy mélységű újkori beásások választják el. A 36. obj. esetében megfigyelhető volt az alapárok befordulása egy rövid szakaszon, de D-i szélé ennek is bolygatott, így bizonytalan, hogy az épület sarkáról vagy csak osztófaláról van szó. A 37–38. objektumoknál csak a használati szintet sikerült tisztázni az épületek területre eső kontúrját teljesen elpusztították az újkori beásások. A temetőfal sarka mellett újabb alapárok és tőle független padlónyoma került elő. Az előkerült épületrészletek keltezését a leletanyagon kívül a térképi források és a bolygató újkori sír(ok) is támogatják.

Az ásatás és a megfigyelés eredményei alapján a terület régészeti védettsége indokolt; az újkori feltöltés alatt megmaradt sírok és épületnyomok egyrészt a középkori mezőváros, másrészt a török kori település történetének kiemelkedő jelentőségű forrásai.

Az ásatáson részt vett Bilicz Enikő, Bíró Emese, Bujdosó László, Hortobágyi Viktor és Papp Lilla, a geodéziai bemérés Tanyi Sándor végezte.

A. HALÁSZ ÁGOSTON

148. Hévíz-Temető (KÖH 52969)

(Zala megye) U?, Ró, Á, Kk

A 76-os sz. főút Hévíz–Alsópáhok elkerülő út és a 73178 j. bekötő út építése nyomvonalába eső régészeti lelőhely Hévíz város ÉNy-i határában, a Zalavári-hát lankás lejtőjén és a mai Páhoki-patak vizenyős, mocsaras partja között húzódik. A lelőhelyet 2005-ben P. Barna Judit találta meg, 2006-ban Kvassay Judit, majd 2013-ban Eke István, a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársa végeztek újabb terepbejárásokat. A terepbejárások során őskori (az újkőkori Dunántúli Vonaldíszes Kerámia Kultúrája) és középkori felszíni leleteket találtak.

A nyomvonalba eső, lehatárolt lelőhelyen a régészeti fedettség vizsgálata céljából az MNM-NÖK próbaásatást végzett Eke István vezetésével. A nyomvonal 100 m-es sávjában összesen 6 kutatóárkot húztak a tervezett út tengelyében és a vízvezető árkok helyén. Mivel a próbafeltárás eredménye pozitív lett, bizonyossá vált, hogy a terület régészeti fedett, ezért szükségessé vált a teljes felületű feltárás.

A feltárást 3793 m²-en a Göcseji Múzeum végezte el 2014. augusztus 26. és október 10. közt. A korábbi években kőfejtés, és folyamatosan mezőgazdasági művelés alatt álló területen a humuszréteg alatti homokkőves kibukkanások közötti agyag-

lencsékben lehetett csak megfigyelni a régészeti korú objektumokat. A lelőhelyen összesen 74 telepjelenséget tártunk fel, a régészeti jelenségek között cölöphelyek, karólyukak, félig földbemélyített, illetve cölöpszerkezetes házak, szabadon álló kemencék, méhkas alakú és rézsús falú, egykor gabonatarolók, másodlagosan szemetesgödörként használt objektumok jelentek az alább megnevezett korszakokból.

A régészeti objektumok közül megemlíthető néhány olyan őskori (feltehetően neolitikus) jelenség, mely pattintott kőeszközöket, magköveket, valamint jellegtelen kerámiát tartalmazott. Az őskori telepet a későbbi korokban történő megtelepedés folyamán többször megbolygatták. A magkövek és pattintott kőeszközök sok esetben folt nélkül, csupán szórványként kerültek elő a gépi humuszosítás közben.

A római korból több, ugyancsak bolygatott és szétszántott régészeti jelenség között néhány, kisebb-nagyobb átmérőjű gödör és félig földbemélyített, cölöpszerkezetes ház is szerepel. A római kori kultúrrétegből bronzérmék, korongolt, jó minőségű, érdes felületű, szürkére égetett kerámia, állatcsont, vasszegek és kisebb vaseszközök (pl. vaskés), félig megmunkált agancs, jelölt téglák, vakolatdarabok stb. kerültek elő. Pontosabb keltezés az érmék és a kerámia restaurálása után adható.

A régészeti jelenségek többsége az Árpád-korból (12. század végétől – a 13. század elejétől) és a késő középkorból (14–15. század) származik. A korongolt, jó minőségű, felületkezelt, oxidációs és redukációs égetésű Árpád-kori és késő középkori kerámiák jellegzetes peremkiképzésük alapján jól elkülöníthetők. Az Árpád-kori edények töredékei között viszonylag gyakoriak a vízszintes vonalkötegekkel díszített darabok, valamint fehér kerámia is előfordult a hévízi leletanyagban. A kerámián kívül némi állatcsont is került elő az erősen faszenes, patiosos betöltésű gödrökből. Ezek mellett szabadon álló kemencék maradványait és az azokhoz tartozó hamusgödöröket tártuk fel. A középkori kemencék boltozata az elmúlt évszázadok leforgása alatt egytől egyig elpusztult, csupán a kemencék falának a köríve, illetve sütőfelülete maradt fenn. Rétegbonntással egyes esetben a kemence átépítésének, a sütőfelület megújításának egykori mozzanatait is sikerült nyomon követni. A sütőfelület feltörése után csupán egy esetben lehetett felfedezni, hogy a platni alatti felületet elszórtan, nem összefüggően kerámia-töredékekkel rakták ki a jobb hőmegtartás érdekében.

Munkatárs: Mihácz Pálfi Anett régész.

STRAUB PÉTER

149. Hódmezővásárhely, Csomorkány, Hódmezővásárhely, 2. lelőhely (KÖH 1539)

(Csongrád megye) Sza, Á, I

A Hódmezővásárhely 0421/51. hrsz.-ú csomorkányi templomrom közvetlen környezetének rehabilitációja beruházáshoz kapcsolódó megelőző feltárást a Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ munkatársai végezték 2014 szeptemberében.

A feltárás a Csomorkányi-lapos D-i részén, a mai csomorkányi úttól D-re, a régi csomorkányi út mentén, továbbá a csomorkányi templomrom közvetlen környezetében folyt. A templomrom és közvetlen környezete részben feltárt, jól kutatott.

A megelőző feltárára kijelölt terület humuszosítását követően 14 szelvényt tűztek ki az emlékfal, a kilátó és a torony helyén. A különböző méretű szelvényeket 40–50 cm mélyen humuszos-